

ΘΕΑΤΡΙΚΑΙ «ΠΡΩΤΑΙ»

"ΤΑΞΙΔΙΩΤΗΣ ΧΩΡΙΣ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ"

ΤΟΥ ΖΑΝ ΑΝΟΥΪΓ

ΘΕΑΤΡΟΝ ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ

Ένας νέος δεκαοχτώ χρόνων, που έχει στο παθητικό του πολλές σοβαρές ανηθικές πράξεις, στρατεύεται. Πολεμά τέσσερα χρόνια (στον πρώτο παγκόσμιον πόλεμον) και στο τέλος του πολέμου, γυρίζει στην πατρίδα του τη Γαλλία, με μία φοβερή αναπηρία. Έχει χάσει όλα τα μέλη της μητέρας του. Εισαγεται σ' ένα άσυλο όπου μένει δεκαοχτώ χρόνια, χωρίς να τον ανακαλύψουν οι δικοί του, δηλαδή η μητέρα του, ο κατά δώδεκα χρόνια μεγαλύτερος αδελφός του, παντρεμένος πριν ξεσπάσει ακόμα ο πόλεμος, και η νύφη του, που έχει διατελέσει έρωμένη του. "Ολ' αυτά έχουν συμβη πριν αρχίσει το έργο. "Όταν αρχίζει, ο Γκαστόν —αυτό το όνομα έχει δοθεί στο σαραντάρη τώρα πιά που δε θυμάται τα δεκαοχτώ πρώτα χρόνια της ζωής του και τα τέσσερα του πολέμου— ο Γκαστόν οδηγείται θάσει ενός μικρού καταλόγου οίκογενειών που ζητούν να βρουν δικούς τους άγνωστους, στο σπίτι του, όπου όλοι τον αναγνωρίζουν, συγγενείς και υπηρετικό προσωπικό —πρόκειται για έπαρχιακό μεγαλοσπτικό σπίτι— ο Γκαστόν όμως —στην πραγματικότητα Ζάκ Ρενώ— δεν αναγνωρίζει κανένα και δεν καταφέρνει, παρ' όλες τις προσπάθειες των δικών του, να θυμηθεί το παραμικρό από τα δεκαοχτώ πρώτα χρόνια της ζωής του. Πυκνό σκοτάδι σκεπάζει την περίοδο αυτή, όπως και την περίοδο του πολέμου, ενώ, αντίθετα, γιά ό,τι αφορά το υπόλοιπο μέρος της ζωής του, η μνήμη του Γκαστόν λειτουργεί θαλάσσια. Από διηγήσεις των δικών του και του υπηρετικού προσωπικού πληροφορείται ο «άμνησιακός» ότι εξ αιτίας της καμαριέρας, με την οποίαν συνδεόταν έρωτικά, είχε κάνει —είχε κάνει ο Ζάκ Ρενώ— διαπαντός ανάπηρο τον πιο στενό φίλο του, ότι είχε σχέσεις έρωτικές με τη γυναίκα του αδελφού του, ότι είχε έλθει, ένα ολόκληρο χρόνο, σ' ελαιότατη ρήξη με τη μητέρα του, ότι τον έβάραιναν —έβάραιναν τα έφηβικά χρόνια του— και πολλές άλλες κακές πράξεις. Συγχρόνως, από ένα σημάδι που του θυμίζει η νύφη του ότι έχει στο σώμα του, βεβαιώνεται ότι είναι αυτός πράγματι ο Ζάκ Ρενώ. Τώρα όμως δεν είναι πιά ο ανήθικος άνθρωπος που υπήρξε. Μέσα του έχει ξυπνήσει από καιρό —από τον καιρό του πολέμου— η ήθική συνείδηση. Δέ μπορεί λοιπόν ν' άνεχθεί την αμάρτωλη έφηβεία του —την έφηβεία του Ζάκ Ρενώ— όσο κι' αν στο δεσμό του με τη νύφη του και στη ρήξη του με τη μητέρα του, θά μπορούσε να επικταλεσθεί —να επικταλεσθεί ο Ζάκ Ρενώ— μερικά έλαφοντικά. Αλλά και με τους δικούς του θά ήταν αδύνατο να ξαναρχίσει να ζή. Γιατί η μητέρα του —αυτή που του λέει ότι είναι μητέρα του— εξακολουθεί να μην είναι στοργική μαζί του, ο αδελφός του, και μ' όλη την καλή θέληση, δε θά κατάφερε να τον συγχωρήσει γιά ό,τι του είχε κάνει ο Ζάκ, τέλος, κανένας δε θά μπορούσε να βεβαιώσει τον Ζάκ ότι αν έμεινε κοντά σ' αυτούς που του λένε πως είναι δικοί του, δε θά ξανασυνδεόταν έρωτικά με τη νύφη του, που εξακολουθούσε να τον αγαπά, και που αυτόν μονάχα έχει αγαπήσει. "Έτσι, τίποτε άλλο δεν του απομένει παρά ν' απαρνηθεί τους δικούς του, —τους υποθετικούς δικούς του— δηλαδή το παρελθόν του, και ν' αρχίσει —να επιχειρήσει ν' αρχίσει— μία νέα ζωή, μία ζωή δίχως «άποσκευές». Αυτό και κάνει, αφήνοντας να πιστευθεί και πιστεύοντας τάχατες ότι ανήκει σ' εκάποιαν άλλη οίκογένεια, που τον διεκδικεί και με την οποίαν πηγαινει να ζήσει.

Δέ μπορώ να ξεύρω αν έπιστημονικά εϋσταθεί η «μερική» άμνησια, αν μπορεί ένας άνθρωπος να ξεχνά έντελώς ώρισμένη περίοδο της ζωής του και το υπόλοιπο μέρος της να το θυμάται, σ' ό,τι αφορά τοϋτο το μέρος, η μνήμη του να λειτουργεί έντελώς φυσιολογικά. Πάντως, ανεξάρτητα από την έπιστημονική αυτή άποψη, που δεν είναι άσήμαντη, που είναι ίσια ίσια πρωταρχική, ψυχολογικά, και θεατρικά, συνεπώς, η «επερίπτωση» πάνω

στην όποιαν στηρίζεται το έργο του Άνουιγ, δέ μας πείθει. Δέν καλοκαταλαβαίνουμε αυτό τον σαραντάρη που αφού έμεινε δεκαοχτώ χρόνια σ' ένα άσυλο, ξαναβρίσκει τους δικούς του, χωρίς να τους αναγνωρίσει, χωρίς λοιπόν να κάνει βίωμα, ψυχική πραγματικότητα, τη νέα του έπαφή μ' αυτούς, και ύστερα, κόβει καθ' δεσμό μαζί τους, και πάει ν' αρχίσει μ' α νέα ζωή, σ' ένα περιβάλλον που δε θά του θυμίζει τίποτε από τους ανθρώπους που τον βεβαιώνουν άπλώς, δε μπορούν όμως να τον πείσουν, αφού δέν τους θυμάται καθόλου, ότι είναι η μητέρα του και ο αδελφός του και η γυναίκα του αδελφού του. Και έπειδή δέν τά καλοκαταλαβαίνουμε όλ' αυτά, το δράμα του Άνουιγ δέ μας προξενεί καί μία βαθύτερη συγκίνηση. Είναι ένα έργο έπίδοξια συντεθειμένο, που έχει μία λάμψη, μία έξωτερική ιδιοτυπία, ίσως και ένα θέλητρο, που δε συναρπάζει όμως, δέν ξυπνά μέσα μας μ' αλήθινή δραματική δόηση, όπως άλλα έργα του Άνουιγ.

Η σκηνοθεσία του Δημ. Χόρν άποδίδει με ρυθμό ζωηρό, με ένότητα, το έργο και το ρόλο του Γκαστόν (ή Ζάκ Ρενώ), που τον πρωτοερμήνευσε, το 1939 (στο «Θέατρον Κοτοπούλη») ο άξεχαστος Γιώργος Παππάς (στον όποιον αφιερώνεται η νέα παρουσίαση του έργου) τον έρμηνεύει ο έκλεκτός ήθοποιός με λεπτότατη τέχνη. Έκτός από άλλα, δημιουργεί στην ψυχή του θεατή, πράγμα που θά το θέλει άσφαλώς και ο συγγραφέας — άμφιβολία γιά το αν ο Γκαστόν είναι πράγματι «άμνησιακός», ή προσποιείται τον «άμνησιακό», άμφιβολία που λογικά την αίρει η σκηνή όπου από τους υπηρέτες (οι όποιοι κρυφοκυττάζουν) πληροφορούμαστε ότι ο Γκαστόν μπρός στον καθρέφτη του έξετάζει προσεκτικά το κορμί του (ψάχνει να βρεί το «σημάδι», στην ώμοπλάτη, που θά τον πείσει ότι είναι ο Ζάκ Ρενώ) και που την ένισχύει, μάς κάνει να πιστεύουμε ότι πιθανόν να καμώνεται τον «άμνησιακό» ο Γκαστόν, ή σκηνή όπου η μητέρα του, βέβαιη ότι μιλά με το γιό της, έρχεται σ' βίαιη σύγκρουση μαζί του, ένθυμούμενη και θυμίζοντάς του τα παλιά τους, κι' εκείνος όχι μόνο από άπλη συμπάθεια, από άπλη κατανόηση, παίρνει το μέρος του Ζάκ Ρενώ αλλά μάς δείχνει ότι σχεδόν ταυτίζεται μαζί του, γίνεται πραγματικά γιά λίγες στιγμές —και αυτό το άποδίδει περίφημα ο Δημ. Χόρν— γίνεται πραγματικά ο Ζάκ Ρενώ.

Η Ζώρζ Σαρρή, ως μητέρα του Ζάκ, δίνει στο παίξιμό της την άδιάπτωτη δραματικότητα, εκείνη τη στυφάδα και την πικράδα που άπαιτεί, μαζί με τον πόνο, ο ρόλος. Πολύ καλός, όπως πάντα, λιτός, μετρημένος, καθόλου «έξωτερικός», ο Ζώρζ Τσάπελης ως Ζώρζ Ρενώ, αδελφός του Ζάκ, και όπως πάντα επίσης, σωστότατη, στον ευτράπελο ρόλο της, η Σμαρώ Στεφανίδου. Με πολλή χαρά ξανσείδαμε την Μάρω Κοιτοϋ, στο σοβαρό θέατρο —έκει είναι η θέση της. Ός Βαλεντίνη —νύφη του Ζάκ— έκτός από τη φυσική της άκτινοβολία, έχει και χάρες που ανήκουν στην καθαρή τέχνη της ύποκρισεως και δείχνουν τον άξιο ήθοποιό. Συμπθεστάτος ως καμαριέρης ο Σπ. Μουσοϋρης και χαριτωμένη ως Ζουλιέττα (καμαριέρα) η Νανά Σκιαδά. Ο Μάριος Άγγελόπουλος εργάστηκε και πάλιν με την εύαισθησία και την εύσυνειδησία που γνωρίζουμε. Όσο γιά τη μετάφραση του Γ. Παππά —την έκαμε όταν πρωτοπαίχτηκε το έργο στην Άθήνα— μάς κάνει πάλιν με βαθιά λύπη να αισθανθούμε πόσο γλήγορα στερηθήκαμε όχι μόνο ένα έξοχο αλλά και ένα έξαιρετικά καλλιεργημένο ήθοποιό.

ΚΛΕΩΝ Β. ΠΑΡΑΙΣΧΟΣ